

OSVRTI I PRIKAZI

**Zbornik o Katičiću
– Učitelj i prijatelj**
Marinko Šišak

UČITELJ I PRIJATELJ : ZBORNIK RADOVA U ČAST

RADOSLAVU KATIČIĆU

UREDILI STJEPAN DAMJANOVIĆ I DAMIR ZORIĆ

MATICA HRVATSKA

ZAGREB, 2023.

Zbornik naslovljen *Radoslav Katičić – Učitelj i prijatelj* sadrži 26 priloga. Nastao je post mortem, u čast profesoru Radoslavu Katičiću, koji je za sve prinosnike zborniku bio upravo to – učitelj i prijatelj. Profesor Katičić sličan zbornik dobio je uz svoj 75. rođendan od kolega s Filozofskog fakulteta (*Trava od srca*), zbornik izlaganja u povodu njegova 70. rođendana, kao i uz osamdeseti objavljen neposredno prije navršene 85. godine života, pod naslovom *Vita Litterarum Studia Sacra*, a Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu posvetili su prvi broj *Kroatologije* iz 2010. također 80. obljetnici života Radoslava Katičića, kao i časopis zadarskoga Sveučilišta *Croatia et Slavica Iadertina*. Na neki način ova knjiga izraz je zahvalnosti Matice hrvatske profesoru Katičiću, a također i njegovih prijatelja i suradnika, većinom okupljenih oko Matice.

Najvažnije je reći da su svi radovi osobni i u tom je smislu potpuno pogodan naslov zbornika – jer u svakom od radova riječ je o Katičiću učitelju ali i Katičiću prijatelju. Svaki od autora iznio je svoju sliku Profesora Katičića, čovjeka za kojeg je pokojni Ante Stamač, pjesnik, književni teoretičar i akademik, jednom kazao da je najveći živući Hrvat.

Iako svi radovi imaju za temu profesora Katičića, svaki bi se rad mogao svrstati u neku od znanstvenih disciplina (ili više njih) kojima se autori bave.

Prvi prilog, rad akademika Mislava Ježića naslovljen „Radoslav Katičić: život i filologija”, sumira Katičićev životni put, ali predstavlja i sažet osvrt na cjelinu njegova znanstvenog opusa. Ježić je njegove radove obradio u nekoliko cjelina. U prvoj cjelini, Jezikoslovni radovi, osvrnuo se na kapitalna djela *A Contribution to the General Theory of Comparative Linguistics* (1970), *Ancient Languages of the Balkans* (1976), *Osnovne pojmove suvremene lingvističke teorije* (1967) i zbirku tekstova *Jezikoslovni ogledi* (1971). Katičić se bavio temeljnim jezikoslovnim temama, pitanjem identiteta jezika, književnim jezikom, poetičkim temama i sintaktičkim temama. Sintaktičke rasprave u kojima razvija transformacijsku sintaksu za hrvatski jezik predradnjom su za njegovo još jedno kapitalno djelo, *Sintaksu hrvatskoga književnog jezika* (1986) i za sintetsko djelo *Hrvatski jezik* (Školska knjiga, 2013). Drugu cjelinu čine književnopovijesni i književnoteorijski radovi koju je započeo sintetskim pregledom *Starija indijska književnost, sanskrska, palijska i prakrska* (1973.), a nastavio prilogom u Liberovu nizu *Povijesti svjetske književnosti obradbom Bizantske književnosti* (1977). Katičićev je magnum opus *Litterarum studia. Književnost i naobrazba ranoga hrvatskoga srednjovjekovlja*, koja je izišla i na njemačkom a i na hrvatskome jeziku (u dvama izdanjima, 1978. i 2007.). U knjizi je Katičić na temelju fragmentarnih izvora različitih disciplina dao obuhvatnu sliku hrvatske kulture i književnosti i njihovih temelja od kasne antike pa do

12. stoljeća. Neke od izvora za to dje-
lo objavio je 1993. u knjizi *Uz početke
hrvatskih početaka*, a objavio je i dva
izdanja knjige *Na kroatističkim raskri-
žjima* (1998. i 2011.), zbirku tekstova
koja služi kao udžbenik studentima
kroatologije na Hrvatskim studijima.
Treću veliku cjelinu Profesorova opusa
čine knjige vezane uz rekonstrukciju
praslavenskih sakralnih tekstova. U
pet objavljenih knjiga Katičić je sabrao
i sintetizirao znanja i istraživanja bal-
to-slavenske pretkršćanske književno-
sti i kulture, osvjetlivši duhovnu ba-
štinu koju su Slaveni i posebno Hrvati
donosili pri doseljavanju u svoju sadaš-
nju domovinu, pa upisali na mnogo
mjesta u toponime, oronime i hidroni-
me. Osobit doprinos dao je stvarajući
sintetsku knjigu *Hrvatski jezik* (ŠK,
2013), u kojoj je pokazao da je jezik
nastao na književnosti tronarječne sti-
lizacije (kajkavski, čakavski i štokav-
ski), te da je to njegova specifičnost i
njegov genetski kod kojim se dokazuje
njegova posebnost i vlastitost. Tu je i
važna dionica i uloga u vođenju Vije-
ća za normu hrvatskoga jezika koju je
Profesor vodio sve do njegova napras-
nog ukidanja. Naravno, akademik
Ježić dao je osvrt na povijest svojega
osobnog odnosa s profesorom koji
seže od studentskih dana pa do smr-
ti, pokazujući njihovu bliskost i usku
suradnju tijekom tog dugog razdoblja,
a ocrtao je i glavne osobine njegove lič-
nosti i obiteljske odnose.

Prilog koji slijedi Ježićev napisao je
Profesorov sin Natko. U tekstu koji je
naslovio „Posljednji dinosaurus” dao
je ocrt svoje percepcije onog koji mu
je bio roditelj, ali i učitelj i prijatelj
cijeli život. Iako informatičke struke,
pred kraj očeva života, u stvaranju po-
sljednje knjige *Naša stara vjera* on je

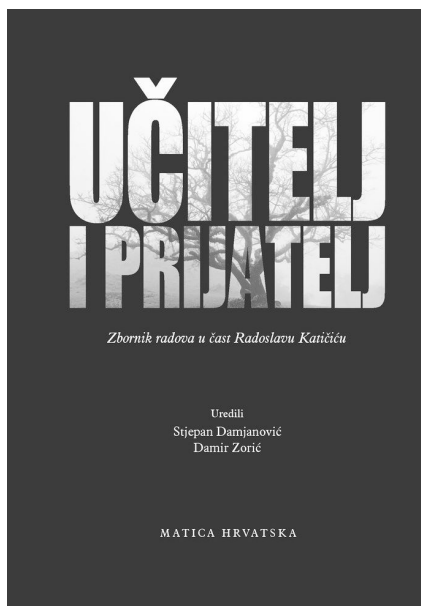
zornim primjerom pokazao kako je
Katičić stjecao poklonike i sljedbeni-
ke. U prvo vrijeme Natko je ocu bio
tehnički pomoćnik kod unosa teksta
u računalu, da bi se tijekom tog rada
pretvorio u oduševljenog istraživača i
znatiželjnika za tematiku pretkršćan-
ske slavenske kulture i ambicioznog
čitatelja zadnje cjeline – Katičićeva pe-
toknjižja: *Tragom svetih pjesama naše
prekršćanske starine, Božanski boj,
Gazdarica na vratima, Vilinska vrata i
Naša stara vjera*.

Najveći broj tekstova u ovoj knjizi
vezan je uz temeljnu Profesorovu stru-
ku – filologiju. U te radove ide tekst
Leopolda Auburgera koji je objavio
njihovu korespondenciju vezanu uz
neka pitanja iz dviju knjiga: *Littera-
rum studia* i *Die kroatische Sprache und
der Serbokroatismus*. Ante Bičanić je
opisao tijek njihove suradnje na stva-
ranju znanstvenoistraživačkog projek-
ta i niza knjiga pod nazivom *Povijest
hrvatskoga jezika*. Stjepan Damjano-
vić, inicijator i jedan od dvojice ured-
nika ovog zbornika, naslovio je svoj
rad parafrazom iz Izaije (42, 3) „On ne
gasi stijenj što tinja ili Kako smo uči-
li od Radoslava Katičića”. Akademik
Damjanović opisao je svoje susrete s
Katičićem na matičnom fakultetu i
kroatističke radove u sklopu njegovih
slavističkih i lingvističkih istraživanja
te posebno apostrofirao neke teksto-
ve iz paleoslavistike koji su mu bili
važni za proučavanje glagoljice i dru-
ge, manje poznate radove. Također je
obradio Katičićev odnos prema Matici
hrvatskoj. Osim što je Matica hrvatska
objavila nekoliko njegovih knjiga, Ka-
tičić je bio Matičin glavni tajnik, član
Upravnog odbora u dvama mandati-
ma, a jedan je od autora Deklaracije o
nazivu i položaju hrvatskoga književ-

noga jezika iz 1967. Za njegove mu je zasluge 2010. dodijeljeno najviše Matičino odličje „Janko Drašković”. I Mario Grčević u zborniku je objavio svoj članak/studiju o Arminu Paviću, nastojeći pokazati kako ovaj nije bio anacionalni „vukovac” i mađaron (uz Tomu Maretića). Analizirajući njegov znanstveni put i politički rad, u zaključku konstatira da je Pavić bio „samouvjereni hrvatski domoljub i hrvatski integralist koji je vjerovao u asimilacijsku snagu hrvatskoga narodnoga i državotvornoga korpusa”. Nosivu tezu iznio je Radoslavu Katičiću, ali kako rad nije napravio na vrijeme, nije uspio tu tezu prokomentirati s Profesorom. Sanda Ham obradila je odnos Radoslava Katičića prema časopisu *Jezik*, u kojem je od 1979. pa do 1992. bio članom uredništva, a od 1995. do 2019. članom Uredničkoga vijeća. U časopisu je objavio više standardoloških radova, ali recenzija Babić-Finka-Moguševa *Pravopisa* iz 1971., koja je trebala izići u dvobroju *Jezika* iz te godine,

uništena je u tvornici papira zajedno s časopisom kao i otisnuti *Pravopis* (tzv. londonac). Tekst je ipak integralno objavljen u *Hrvatskom tjedniku*, ali i u londonskom izdanju *Pravopisa*. Georg Holzer, bliski Katičićev suradnik sa Slavističkog instituta u Beču, priložio je zborniku tekst na njemačkom jeziku o rekonstruiranju nepotvrđenih književnosti ranih razdoblja u hrvatskim zemljama, uzimajući primjere iz njemačke inačice njegova djela *Litterarum studia*. Vesna Jakić-Cestarić priložila je sjećanje na Katičićevo pismo koje joj je uputio nakon što je završio svoju *Sintaksu*, a osvrnula se i na neobjavljene Katičićeve prijevode Platonovih dijaloga iz grčkog originala. August Kovačec priložio je tekst „Radoslav Katičić i zagrebački lingvistički krug”, posvećen intelektualnom kružoku pokrenutom davne 1956. u okviru Hrvatskog filološkog društva koji su moderirali mladi Katičić i Bulcsú László, a svaki su utorak (do danas) okupljali mlade znanstvenike različitih filoloških disciplina. Krug je u to doba služio kao mjesto prenošenja novijih znanja iz svijeta i održavanja koraka s razvojem struke. Katičić je održao predavanje o danskoj glosematici i transformacijskogenerativnoj gramatici Noama Chomskyja. Nekoliko godina nakon toga Katičić je 1960. na FF-u pokrenuo studij indologije i opće lingvistike, a bio je glavni pokretač poslijediplomskoga studija lingvistike. Josip Lisac priložio je svoja sjećanja i susrete s Katičićem, a posebno detalje oko rada na projektu Povijesti hrvatskoga jezika.

Druga je cjelina priloga u ovom zborniku memoarska. U njima autori memoriraju pojedine aspekte suradnje s Katičićem ili međusobne odnose, ko-

respondenciju, razgovore, prijateljska druženja. Takav je rad Milana Mihačevića („Moja sjećanja na profesora Katičića”), Radomira Jurića („Moje uspomene na akademika Radoslava Katičića”), Tihomila Maštrovića („Moje uspomene na profesora Katičića i suradnju s njim”) i Marinka Šiška („Profesor Katičić i Hrvatski studiji”).

Jednu od cjelina čine radovi vezani uz tematiku Katičićeva djela *Litterarum studia*. Tu su radovi Stipe Botice („I ovo je pravi Katičić”), Emilija Marina („Katičićeva Litterarum studia u svjetlu korpusa natpisa starokršćanske Salone”) i Vladimira Petera Gossa („Radoslav Katičić i početci hrvatske umjetnosti”). Svaki od autora povezuje i razmatra knjigu u odnosu na svoju užu struku: usmenu književnost, arheologiju i povijest umjetnosti.

Dva rada spadaju u traduktološku struku. To je rad Bojana Marottija „Što je (sve) prijevod? O Katičićevu pristupu prevodenju”. Širok teorijski uvid oprimjeren različitim prijevodnim inačicama Marotti zaključuje Katičićevom izjavom: „... prevoditi se zapravo i ne može. Sve što je sliveno u jednom jeziku, postaje kao da je od jednog komada”, kojoj onda suprotstavlja zapravo Katičićevu cjelovitu „teoriju prevodenja”. I Jasna Vince u tekstu „Zagonetno drvo u Joakimovu vrtu (uz jednu domišljatu glagoljašku prevedenicu)”, prema Katičićevoj prijevodnoj teoriji razmatra raznolike prijevodne inačice naziva za drveće u biblijskoj priči o čistoj Suzani u osamnaest rukopisnih i tiskanih misala na hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku.

Dva rada u zborniku posvećena su indološkim i orijentalističkim temama. To su radovi Krešimira Krnica („Perry-Lordova teorija i Valmikije-

va Ramayana”), te memoarski zapis Zdravke Matišić o Cejlonu („Rajski otok”).

Posljednja skupina brojna je i opsegom zauzima razmjerno najveći dio zbornika. Radi se o radovima vezanim uz paleoslavistička i etnološka istraživanja koja su rezultirala s pet knjiga Radoslava Katičića. Fea Munitić u svojem radu „Preobrazbe ženskoga identiteta u praslavenskoj mitologiji” otkriva elemente staroga slavenskoga pretkršćanskoga vjerskog sustava u našem jeziku, u njegovim izričajima i frazama, u kojima je zakodirana ta svetost i značenja, u praznovjerju, u folklornim običajima i dr. Lidija Bajuk prilaže rad „V Zagrebo svetli gasi svetijo, tam na bregu ružice mi cveteju” koji tek podnaslovom objašnjava temu, a to je Međimurje u mitološkim istraživanjima Radoslava Katičića. Treći rad tekst je Damira Zorića, drugog urednika ovog zbornika, koji je u tekstu „Radoslav Katičić o našoj staroj vjeri” objavio e-prepisku s profesorom u razdoblju od 2012. do 2014., kada je profesor s etnologima, posebno s pokojnim Tomom Vinčćakom, intenzivno surađivao i obilazio teren. Profesor je vrlo dugo i usko surađivao s etnologima, a osim već spomenutih, valja spomenuti i Vitomira Belaja, ali i mnoge druge.

Knjiga je opremljena nizom fotografija, a na kraju donosi i imensko kazalo.

Zbornik sadrži niz vrijednih priloga i dolično predstavlja ličnost i znanstvene dosege Radoslava Katičića, koji je za sve suradnike bio i učitelj i prijatelj i nikada neće biti zaboravljen od onih koji su ga poznavali i imali sreću učiti od njega, kao što je napisao akademik Ježić. Možda ovome treba dodati i navod filologa Nenada Fili-

povića koji je u jednom polemičkom tekstu objavljenom u *Slobodnoj Bosni* 2005., uzimajući u obranu Radoslava Katičića, o njemu napisao sljedeće: „Radoslav Katičić je najveći živi hrvatski jezikoslovac, te uz Jagića, Rešetara, Maretića i Guberinu, najveći jezikoslovac u hrvatskoj historiji. Njegovo istraživačko interesovanje i kompetencija su neizmjerni. Djelo Katičićevo je plod urođenog dara za jezike, produhovljene atmosfere roditeljskog doma (književnik i lingvista Julije Benešić je Katičićev dundo), te izvanrednog odgoja koji se nekad mogao dobiti u Gornjogradskoj Klasičnoj gimnaziji te na zagrebačkom sveučilištu. Sa 16 godina Katičić je razriješio jedno vraški teško mjesto u Tukidida. Sa dvadeset i nešto godina, Katičić će objaviti, na njemačkom i hrvatskom jeziku članke o tzv. kružnoj kompoziciji u starogrčkoj prozi. Te su studije imale znatnog odjeka kako u svjetskoj klasičnoj filologiji tako i među predstavnicima najznačajnijih tokova u teoriji književnosti. Doktorska teza Katičićeva posvećena je pitanju jedinstva indoevropske glagolske fleksije. To je jedno od najabstruznijih filoloških i lingvističkih pitanja, i u bivšoj nam zemlji o tome je, pored Katičića, nešto znao i nešto pisao jedino još jedan zaboravljeni Sarajlija, Rikard Kuzmić.”

Na kraju još jedan navod Katičićeva učenika i prijatelja Mislava Ježića koji je pregnantno izrekao ono što bi svi prinosnici zbornika potpisali: „Duh Radoslava Katičića napustio je njegovo tijelo i ovaj svijet, ali nikada neće napustiti znanosti kojima je dao gorostasne prinose, niti hrvatsku kulturu koju je obogatio kao malo tko, niti će napustiti nas koji smo imali sreću poznavati ga i učiti od njega.”

OSVRTI I PRIKAZI

Zbornik u čast Diani Stolac

Vesna Grahovac-Pražić

ŠIRINOM FILOLOŠKE MISLI.

ZBORNIK U ČAST DIANI STOLAC

UREDNICI: BORANA MORIĆ-MOHOROVIČIĆ,

ANASTAZIJA VLASTELIĆ

HRVATSKA SVEUČILIŠNA NAKLADA

– FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U RIJECI

ZAGREB – RIJEKA, 2022.

Širinom filološke misli (2022, Zagreb – Rijeka) naslov je zbornika posvećenog profesorici emeriti Diani Stolac, koja je mirovinu dočekala na kroatisticki Filozofskog fakulteta u Rijeci. Zbornik su uredile Borana Morić-Mohorovićić i Anastazija Vlastelić, a nakladnik je Hrvatska sveučilišna naklada i Sveučilište u Rijeci/Filozofski fakultet. Prvi dio zbornika posvećen je životu i radu profesorice i sadrži šest priloga. Nakon uvodnog dijela o profesorici Stolac zbornik sadrži 46 radova koji tematiziraju jezikoslovne i književne sadržaje.

Dio posvećen životu i radu profesorice Stolac sadrži bibliografiju koju je napravila Mateja Fumić Bistre, a pokazuje svu raskoš njezina znanstvenog i publicističkog rada. Samo da spomenemo osam knjiga, deset poglavlja u knjigama, više od 150 znanstvenih članaka, sudjelovanje na velikom broju znanstvenih skupova i konferencija, projektni rad, voditeljstvo znanstvenih projekata... Osmislila je i vodila desetak kolegija u svom četrdesetogodišnjem akademskom nastavnom radu. Za svoj rad primila je više nagrada. *Uvodno slovo* napisao je dekan Filozofskog fakulteta u Rijeci prof. dr. sc.